

CINÉCLUB

16 MAART '93

Marcel Mariën

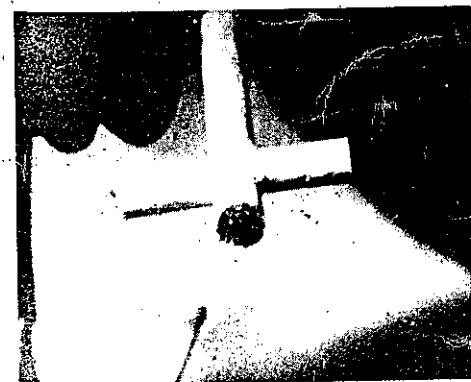
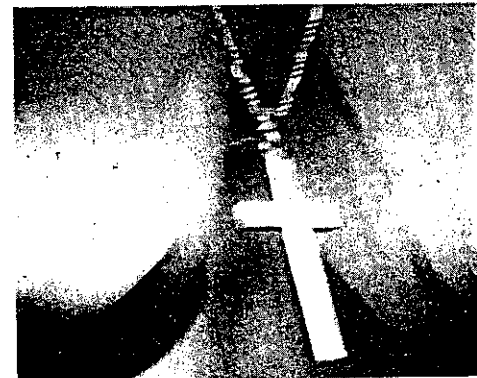
L'imitation du cinéma 1959, 40 min.

Dit Belgische surrealistische werkje bestaat uit twee films, die een commentaar op elkaar vormen, over een jonge man met een kruisigingscomplex. Hij denkt overal kruisen te zien en snijdt zelfs zijn friten in de vorm van een kruis. Niet in staat om een groot kruis te kopen, neemt hij genoegen met voor 60 fr. aan kleine kruisjes, die hij in een papieren zak meeneemt. Wanneer het kruis dat hij uiteindelijk vindt om zichzelf aan te kruisigen te klein blijkt, biedt een vriendelijke priester aan, zijn voeten aan de vloer te nagelen.

Na de première publiceerde het 'Centre catholique d'action cinématographique': "Un film ignoble et infâme vient d'être présenté au palais des Beaux Arts de Bruxelles sous les auspices du 'Ciné-club de la Jeunesse' devant un nombreux public de jeunes gens et jeunes filles. Dans son introduction, le réalisateur s'était refusé à entrer en discussion avec le public quant aux motifs qui lui ont inspiré cette production.

Ce film, privé de toute valeur artistique, est sans aucun doute l'oeuvre d'un psychopathe. La projection a d'ailleurs déclenché des réactions parmi les spectateurs dont quelques-uns ont quitté la salle en manifestant vivement leur indignation.

On espère que le Parquet prendra les mesures nécessaires pour mettre hors-circulation cette pellicule indigne d'un pays civilisé."

Olivier Smolders

Adoration, 1987, 15' - Point de fuite, 1987, 10' -

Ravissements, 1991, 7' - La philosophie dans le boudoir,

1991, 14' - Pensées et visions d'un tête coupée, 1991, 26'

De Belgische cinema is wellicht één van de meest anticonformistische denkbaar. In dit land leeft een traditie waarin individuen geheel los van elkaar, erin slagen op de meest eigenzinnige manier films te realiseren. Films die aan geen enkele norm, voorschrift, school, mode of theorie beantwoorden. Hun beelden zijn uniek. Die 'traditie' is gekenmerkt door onafhankelijkheid, verscheidenheid, subjectiviteit, durf, vindingrijkheid, ongegeneerdheid en humoristische subversie. Hier staat de onuitputtelijke verbeelding centraal. Alsof deze cineasten met hun films steeds opnieuw een antwoord willen bieden aan de absolute behoefte om met alle mogelijke verbeeldingsmechanismen te experimenteren en ze te onderzoeken om hen uiteindelijk toe te passen. Slechts enkele namen ter illustratie: Charles Dekeukeleire, Marcel Broodthaers, Paul Meyer, Edmond Bernhard, Chantal Akerman, Jean-Jacques Andrien, Jacques Lizène, Jacques-Louis Nyst, Thierry Zeno, Boris Lehman... De kortfilms van Olivier Smolders (zeven in totaal tussen 1984 en 1991) getuigen eveneens van die zoektocht en behoren tot de interessantste die er vandaag in dit land gemaakt worden.

KONRAD MAQUESTIEAU

Met *Adoration* (1987, 15 min.) lukt het hem de blik zo zuiver, zo scherp te maken dat de kijker er inderdaad onwel van wordt. Zelden hebben beelden zo het gevoel gegeven niet bestemd te zijn om gezien te worden. Een begin-pancarte meldt ons trouwens dat we privé-archiefmateriaal te zien krijgen van een zekere Sagawa er wordt zelfs een toelatingsnummer bij vermeld (de film is gebaseerd op waar gebeurde feiten). Een reeks takes volgen elkaar op, het lijkt of we zitten te kijken naar ongemonteerde rushes waarin de Japanner zichzelf filmt. In stille, sobere beelden (meestal in long shot gekadreed) zien we hoe hij een jonge vrouw op bezoek ontvangt, met haar dineert, haar gedichten laat voorlezen en haar stem opneemt, haar vervolgens met een karabijn neerschiet, uitkleedt, aan stukken snijdt en opeet... In een laatste take zien we hoe hij harakiri pleegt, hoe de camera uit zijn hand valt en leegdraait.

Alhoewel hier weinig aan het objectief van de camera, aan onze ogen onttrokken is, bezit de film iets 'ingehoudens'. Alle handelingen worden met de grootste zorg, met respect zelfs, precisie en concentratie uitgevoerd en schenken de beelden, ondanks hun wreedheid, een innerlijke schoonheid. We worden gedwongen om het hele gebeuren met geconcentreerde aandacht te volgen. Onze blik wordt tot het uiterste aangescherpt. Totdat hij, in een moment van duizeligheid, ons eigen onderbewustzijn, schatkelder van al onze verlangens, doorpriemt.

In *Point de fuite* (1987, 10 min.), 'film pédagogique', gebaseerd op een kortverhaal van Marcel Mariën ontleeft Smolders op burleske wijze de perverse mechanismen van de blik. Een lerares komt een klas binnen waar, tot haar verbijstering, alle leerlingen naakt maar keurig naast hun banken op haar wachten. In deze surrealistische situatie begint ze toch haar les in perspectief (!) te geven... Smolders heeft dan op een subtiel en humoristische wijze het spel van de blikken tussen de lerares en de klas als een ping-pongspel gefilmd. Totdat natuurlijk de bal (het vluchtpunt) buiten het spel terechtkomt...

Ravissements (1991, 7 min.) en *La philosophie dans le boudoir* (1991, 14 min.) gevangen. De twee films vormen eigenlijk een tweeluik, geïnspireerd op respectievelijk de heilige Theresa van Avila en D.A.F. de Sade. In een sober boudoir, frontaal in long shot gekadreed, worden een reeks heel karakteristieke vrouwenportretten gefilmd, de blik naar de camera gericht. Op de klankband worden enkele fragmenten uit Theresa's dagboeken voorgelezen waarin ze heel precies beschrijft hoe haar dagelijkse gebeuren haar tot extase leiden: "Lorsque le ravissement est à son plus haut degré on ne voit rien, on n'entend rien, on ne sent rien."

In het tweede luik zien we hetzelfde boudoir, dezelfde vrouwen, deze keer afgewisseld met een reeks mannenfiguren die in een andere ruimte (die de cel van de Sade voorstelt) geportretteerd worden. Op de klankband horen we dialogen uit het gelijknamige boek van de Sade.

De parallel tussen de extase-experimenten van Theresa en de pornografische literatuur van Donatien is niet zo nieuw maar wel mooi meegenomen. Eenzelfde eenzaamheid, eenzelfde drang om via het lichaam (desnoods met

geweld) de gevoelige snaar van 'de ziel' in verrukking te brengen, eenzelfde zoektocht naar de zaligmakende apathie van de zinnen. Smolders maakt er met een gepast gevoel voor distanciëring een mooie allegorie van. Maar wat hier het meest opvalt is wel de afstand, de kloof tussen het beeld en de stemmen (die uitzonderlijk goed verzorgd zijn) op de klankband. Het beeld heeft zo goed als niets te maken met hetgeen er verteld wordt, het gaat nergens om een wederzijdse illustratie. De beelden die via de vertellingen in onze verbeelding ontstaan vinden hun houvast in de gezichten die verschijnen en verdwijnen. Andersom krijgen die gezichten een 'inhoud', een imaginair leven dat ze in eerste instantie niet bezaten. Maar wat schuilt er uiteindelijk in die blikken, halsstarrig gericht in het beeld (naarmate de film vordert lijken ze alsmaar geheimzinniger)? Worden we niet geconfronteerd met het beeld van onze eigen, verblinde blik gericht op de gapende afgrond van ondraaglijke geneugten?

Men heeft het gevoel dat *Pensées et visions d'une tête coupée* (1991, 26 min.) gemaakt werd in de opwindende tegelijkertijd een zo trouw mogelijk beeld op te hangen van de schilder Antoine Wiertz en de kijker compleet om de tuin te leiden. Als we de reacties van zijn tijdgenoten mogen geloven, was deze tactiek trouwens ook aan de schilder zelf niet vreemd. De pedagogische rondleiding in de gefantaseerde wereld van de gestorven schilder opent met zijn lijk en zijn testament. Meteen wordt het plan uiteengezet: "Je veux consacrer ma vie à décrire l'impossible beauté. Je veux que les spectateurs se trouvent mal devant mes tableaux, que d'autres se prennent par les cheveux ne sachant exprimer leurs saisissements, que les jeunes femmes s'évanouissent, que les enfants s'enfuient en jetant des cris de frayeur." Beelden van zelfmoorden, onthoofdingen, gruwelijke oorlogstaferelen, satanische rituelen, onweerstaanbare genoegens verenigd met de dood, verkrachtingen, kannibalisme... worden in het Wiertz-museum in Elsene in monumentale afmetingen geëxposeerd. Terwijl een groep dwergen (!) in negentiende eeuwse kleding er een grondige rondleiding van een eigenzinnige gids krijgen, heeft Walther Vanden Ende de doeken prachtig gefilmd. Doorsteekt met allegorieën (een naakt meisje, een vis, een varken dat gekeeld wordt), enkele tableaux vivants, doeken van andere grootmeesters (ondermeer Brueghel, Ingres, Goya), het geheel becommentarieerd met echte en valse brieven van Wiertz, leidt de film ons binnen in een bizar universum waarin het beeld, naar de wens van de schilder, tot een "nouvelle religion" moet leiden: "l'imitation de la vie elle-même. (...) Une nouvelle vie qui se nourrit de l'horreur autant que du sublime."

Er bestaan geen 'definitieve' films. Het zou ook te gemakkelijk zijn om aan die verleiding toe te geven. In plaats daarvan slagen de films van Smolders erin ons te tonen dat, niettegenstaande wij in een sterk ontwikkelde beeldcultuur leven, wij eigenlijk nog niet echt in staat zijn te kijken. Dat wil zeggen: alle mogelijkheden van de blik te ondergaan. De opdracht zou zijn om de blik zowel op de wereld te richten (in zijn meest sublieme en afgrijselijke gedaanten) als naar 'binnen', op onszelf: zoals wij feitelijk zijn. En met de nodige ironie alstublieft! □

FILMOGRAFIE: 1984: *Neuvaine* (30 min.) - 1987: *Adoration* (15 min.) - *Point de fuite* (10 min.) - 1989: *Seuls* (co-regie Thierry Knauff, 10 min.) - 1991: *Ravissements* (7 min.) - *La Philosophie dans le boudoir* (14 min.) - *Pensées et visions d'une tête coupée* (26 min.)